

Ганс Брінкер, або Срібні ковзани

КУПИТИ

Про книгу

«Срібні ковзани» — роман американської письменниці Мері Мейпс Додж, вперше опублікований у 1865 році. Книга перекладена на багато мов і одержала досить широке поширення в усьому світі. Перед нами постає цікава історія бравого Ганса і його сестрички Ґретель, що розгортається на тлі географічного та побутового опису Голландії XIX століття. У книзі змальовані картини голландської життя з його оригінальними звичаями; попутно робляться цікаві екскурси і в історію країни. Після низки пригод енергійному Гансу вдається визволити зі злиднів усю родину Брінкерів.

Мері Мейнс Додж

Танс Брінкер, АБО СРІВНІ КОВЗАНН

БОГДАНОВА ШКІЛЬНА НАУКА

©Видавництво "НК-Богдан"

ISBN 978-966-10-7617-3

Мері Мейпс Додж

**ГАНС БРІНКЕР,
або СРІБНІ КОВЗАНИ**

«Срібні ковзани» — роман американської письменниці Мері Мейпс Додж, вперше опублікований у 1865 році. Книга перекладена на багато мов і одержала досить широке поширення в усьому світі.

Перед нами постає цікава історія бравого Ганса і його сестрички Ґретель, що розгортається на тлі географічного та побутового опису Голландії XIX століття. У книзі змальовані картини голландської життя з його оригінальними звичаями; попутно робляться цікаві екскурси і в історію країни. Після низки пригод енергійному Гансу вдається визволити зі злиднів усю родину Брінкерів.

Батькові

Передмова

Коли я писала цю повість, мені хотілося, щоб вона вийшла не менш пізнавальною, ніж нотатки мандрівника, і не менш захопливою, ніж розповідь біля родинного вогнища. Змальовуючи на сторінках своєї книги голландські краєвиди, звичаї, традиції, даючи цій країні загальну характеристику, я намагалася бути максимально точною в деталях. Значну частину описаних у повісті подій взято з життя, а історія Раффа Брінкера ґрунтується на фактах — від початку й до кінця.

Віддаючи належну шану цілій низці відомих письменників, що писали про історію, літературу, мистецтво Голландії, я особливо вдячна моїм друзям-голландцям, які завжди охоче приходили мені на допомогу, не раз звертаючись до споминів минувшини, пригадували, як виглядала їхня батьківщина двадцять років тому, коли дім Брінкерів, над яким то сяяло сонце, то нависали хмари, стояв, не привертаючи до себе нічиєї уваги.

І хай там що мала на меті моя нехитра оповідь — чи то дати юним читачам уявлення про Голландію, чи то правдиво зобразити її мешканців та їхні будні, а може, й просто позбавити читача упереджень до цього шляхетного і працьовитого народу, — головне, що її вже написано.

Якщо хтось, прочитавши цю книжку, ще дужче увірує в Божу ласку й любов, або з новими силами візьметься ткати нитку власного життя, протягуючи золоту канитель¹ крізь вузли та сплетіння життєвих негараздів цілою й неушкодженою, це означатиме, що молитви, з якими я починала й закінчувала свою повість, таки було почуто.

Мері Мейнс Додж

Лист із Голландії

Амстердам, 30 липня 1873 р.

Любі хлопці та дівчата Америки!

Як славно нам гулялося б цим гарним містом, якби ви були тут зі мною! Ми б милувалися горбатими будинками, що стоять причілками до вулиць, і маленькими похилими люстерками, які прикріплюють до

вікон; дерев'яними черевиками й собачими візками тут, на вулиці, та вітряками ген удалині; великими складами та каналами, що виконують дві ролі — вулиць і річок, і ні з чим незрівнянним видовищем — цілим лісом із дерев та щогл, які трапляються тут чи не на кожному кроці. О, як би це було чудово! Та я сиджу в просторому готелі, споглядаю тутешні принади й чудово розумію, що навіть усесильний дух Голландії не в змозі перенести вас сюди з-за океану. Єдина втіха, що, мандруючи країною без вашого супроводу, я точно знатиму: ніхто з вас не впаде в канал (уявляю, яка б це була трагедія) і не опиниться під важким гуркотливим возом (яких тут хоч греблю гати!) з широко посадженими колесами. А уявіть, якби з-поміж вас знайшовся нечемний хлопчисько й поранив лелеку. О, вся Голландія тоді постала би проти нас! Ні, нехай уже краще буде так, як є. Минуть роки, ви станете дорослими і зможете самі приїхати сюди й побачити все це на власні очі.

Сьогодні Голландія така ж гарна, як і двадцять з гаком років тому, коли Ганс та Гретель каталися по замерзлому Аї, а може, ще гарніша, і її непоступливість перед морською навалою — це справжнє диво, яке не тьмяніє з роками, ба навіть навпаки. Міста Голландії розрослися, і, можливо, контакти з іншими народами позбавили їх певної самобутності. Та хай там як, а Голландія назавжди залишиться собою, краєм сотень дивовиж, відваги й працелюбства, найхоробрішою з усіх малих держав. Я не розповідатиму тут у листі про її звичаї та міста, її палаци та церкви, її картинні галереї та музеї — ви знайдете ці описи в повісті. Скажу лише, що й тепер, у благословенному 1873 році, вони існують у тому самому вигляді, як і тоді; я бачила все це на власні очі якийсь тиждень тому.

Гуляючи сьогодні вулицями Амстердама, ми — я й один хлопчик-американець — побачили, як зграйка дітей зайшла до старої будівлі в центрі міста. Ми теж зайшли туди, і що ж, гадаєте, там знайшли? Бабусю, котра в розпал літа торгувала окропом і вогнем! Це її заробіток. Цілий день вона підтримує вогонь у великих торф'яних багаттях і стежить, щоби блискучі казани над вогнищем було наповнено водою. Діти приходять сюди з чудернацькими кам'яними бадейками, в яких тут носять чайники з окропом або купки торф'яного жару. Коштує ця послуга один голландський цент, тобто менше

половини нашого, американського цента. Це дуже зручно в теплу пору року, коли нема потреби в постійному вогні, але інколи хочеться випити чашечку чаю або кави, чи скуштувати вареної риби або картоплі.

Старенька торговка вогнем охоче поклала до великої кишені наші стівери², побажала нам щасливої дороги, і ми рушили міськими вулицями, насолоджуючись незрівнянним видовищем загального великого прання. Так, деякі квартали міста, розташовані далеко від каналів, аж кишіли завзятими праями. Сотні жінок у незграбних дерев'яних черевиках та чіпцях на головах, підіткавши сукні й засукавши рукави, стояли, схилившись над високими дерев'яними кадобами, які сягали їм по пояс, і, ні на кого не зважаючи на залюдненій вулиці, знай собі, терли білизну і правили теревені, правили теревені і терли білизну. В Голландії все перуть холодною водою, а не гарячою, як у нас. Ви лишень уявіть собі, які золоті часи настали б для нашої торговки вогнем, якби раптом у Голландії з'явилась мода у дні великого прання користуватися гарячою водою!

Ну от і все, до побачення. Ой, мало не забула! Сьогодні в амстердамській книгарні ми знайшли повість про Ганса Брінкера, вже в голландському перекладі. Цікаво оформлена книжка, чудово надрукована і з кольоровими картинками, але з такими дивними словами, що мені аж стало шкода маленьких голландців, яким вона адресована.

І я знову кажу «до побачення», цього разу — проникливими словами голландського перекладача, з якими ви неодмінно погодитесь: «*Toch ben ik er mijn landgenooten dankbaar voor, die mijn arbeid steeds zoo welwillend outvangen en wier genegenheid ik voortdurend hoop te verdienen*»³.

Щиро ваша —
авторка

Розділ перший

ГАНС І ҐРЕТЕЛЬ

Це було багато років тому, в Голландії. Одного ясного грудневого ранку двоє дітей у благенькому одязі сиділи на

березі замерзлого каналу і, припавши до землі на одне коліно, щось зосереджено робили.

Сонце ще не зійшло, але виднокрай на сході вже посвітлішав і вигравав малиноюю барвою нового дня. Більшість добрих голландців ще додивлялися ранкові сни, і навіть мінгер⁴ ван Стоппельнозе, цей достойний голландський старий, досі спав, огорнутий «солодким супокоєм».

Час від часу по склистій поверхні каналу проносились на ковзанах селянка, тримаючи на голові ущерт наповнений кошик, або птахом пролітав юнак, що поспішав у місто на роботу, а минаючи змерзлих дітей, робив їм добродушні міні.

Тим часом брат із сестрою — бо ці двоє були-таки брат і сестра, — посопуючи від натуги, здавалося, щось чіпляли собі на ноги. Та то були не ковзани, а якісь незграбні дерев'яні цурпалки, знизу сточені й загладжені, з просвердленими отворами, куди було заправлено сирицеві ремінчики.

Ці чудернацькі полозки зробив власноруч хлопець Ганс. Його мати була бідною селянкою, такою бідною, що навіть і не мріяла про те, аби купити своїм дітлахам ковзани. Однак і ці полозки, попри всю їхню незграбність, подарували дітям чимало щасливих годин на льоду. І ось тепер, коли наші юні голландці зосереджено, ледь не торкаючись обличчями своїх колін, червоними задубілими пальцями щосили намагалися стягнути зав'язки, жодні мрії про недсяжні металеві ковзани не могли затьмарити те задоволення, що зігрівало їхні душі.

За мить хлопець підвівся, солідно змахнув руками і легко заковзав каналом, безжурно гукнувши сестрі:

— Гайда, Гретель!

— Ой, Гансе, — жалісно озвалася сестра, — знову ця нога болять. Коли востаннє ми бігали на ринок, я натерла її ремінцями, і тепер, як там зав'язую, мені стає боляче.

— То зав'язи їх вище, — відповів Ганс і, не дивлячись на сестру, почав виписувати на льоду якісь дивовижні хитромудрі фігури.

— Як я їх зав'язу? Ремінець закороткий.

Англійський хлопчисько сказав би, що з дівчатами сама морока, проте Ганс був голландцем, тож він лише незлобливо свиснув і підбіг до сестри.

— Дуже розумно, Гретель, узяти такі черевики, коли вдома є нормальне шкіряне взуття! Краще б уже взяла клOMPI⁵, ніж це.

— Та що ти, Гансе? Невже забув? Батько вкинув у вогонь мої чудові нові черевики. Поки я збагнула, що сталося, вони вже скорчилися від торф'яного жару. У цих іще можна кататись, але ж не в дерев'яних. Будь ласка, тільки обережно...

Ганс видобув з кишені ремінець. Наспівуючи щось собі під носа, він став навколішки перед дівчинкою і з усією силою своїх дужих молодих рук почав прив'язувати ковзана їй до ноги.

— Ой! Ой! — скрикнула та від гострого болю.

Нетерплячим ривком Ганс розплутав зав'язку. Він жбурнув би її під ноги, як зробило б чимало старших братів, але побачив сльозу, що котилася по сестриній щоці.

— Я прив'яжу його, не бійся, — з несподіваною ніжністю мовив він. — Та робімо все швидко. Бо скоро треба буде помагати мамі.

І він допитливо роззирнувся, ковзнувши поглядом спочатку по землі, потім пробігшись по голих вербових гілках над собою, і нарешті спинився на небі, вигадливо розцвіченому смугами блакитної, малинової та золотої барв.

Не помітивши там нічого вартого уваги, Ганс замислився — і раптом його осяяло: атож, він знає, що робити! Скинувши шапку, хлопець видер з неї потерту підкладку, згорнув подушечкою й приклав її зверху на поношений сестрин черевик.

— А тепер? — переможно вигукнув він, так жваво, як лишень дозволяли задубілі пальці, зав'язуючи ремінці. — Коли затягую дужче, не болить?

Гретель підібгала губи, немов наміряючись сказати: «Хай тільки спробує!» — але нічого не відповіла.

А вже за мить, узявшись за руки і весело сміючись, вони летіли по каналу і нітрохи не боялися, що лід може тріснути під ними, адже здебільшого канали в Голландії стоять укриті кригою всю зиму. Морози швидко накривають воду міцним панциром, і навіть тоді, коли пригріває сонечко, він не тане і не тоншає, а щодень накопичує силу і зухвало виблискує, відбиваючи кожен сонячний промінь.

Невдовзі під Гансовими ногами щось зарипіло: рип! рип! Потім його крок скоротився, він раз по раз зашпортувався, аж поки, врешті-решт,

розтягнувся на кризі, викреслюючи ногами в повітрі найхімерніші візерунки.

— Ха-ха! — засміялася Гретель. — Ото був політ!

Але під грубою синьою кофтиною дівчинки билося ніжне серце. Її сміх іще не стих, а вона вже граційно розвернулася й підкотилась до брата, що так і лежав на кризі долілиць.

— Забився, братику? О, ти смієшся! Ану злови мене! — і Гретель стрілою помчала вперед. Вона вже не мерзла, її щоки палали рум'янцем, а очі світилися радістю.

Ганс схопився на ноги і мерщій кинувся за нею, але не така то легка справа — наздогнати Гретель. Проте дівчинка відбігла зовсім недалечко, як раптом її ковзани теж зарипіли.

Вирішивши, що обережність і розважливість ще не ознака боягузтва, Гретель рвучко розвернулася і понеслася просто в руки свого переслідувача.

— Ха-ха! От і попалася! — вигукнув Ганс.

— Ха-ха! Це ти попався! — заперечила дівчинка, вириваючись із обіймів.

Аж тут почувся чистий голос:

— Гансе! Гретель! — гукав він скоромовкою.

— Це мама, — промовив Ганс і вмить посерйознішав.

Канал від сонячного світла вже виблискував, неначе вкритий позолотою. Прозоре ранішнє повітря було дуже приємне, ковзанярів на кризі чимраз більшало. І страх як не хотілося вертатись додому. Проте Гретель і Ганс були слухняними дітьми, тому й гадки не мали піддатися спокусі та побути тут ще трохи. Вони поскидали свої ковзани, розплутавши тільки половину вузлів, і разом пішли додому — Ганс, високий, широкоплечий, із густою кучмою волосся кольору стиглої пшениці, та його маленька синьоока сестричка Гретель. Хлопець мав п'ятнадцять років, дівчинка — лише дванадцять. Він був здоровим, дужим хлопцем з відкритим щирим поглядом, а на його чолі, як на гаслі при вході до голландського *зомергюйсу*⁶, можна було прочитати: «Тільки добрі думки». Гретель була дівчинка гнучка і жвава, в очах у неї танцювали вогники, а поглянувши їй на щоки, ви неодмінно зауважили б, як вони то шаріються, то бліднуть, нагадуючи клумбу з рожевими й білими квітами, коли над нею подуває вітерець.

Їхня хатина стояла так близько, що її було видно з берега каналу. А в перекошеному отворі вхідних дверей, мов картина в рамі, виднілася висока постать їхньої матусі, вбраної в жакет, спідницю та щільний чепець. Та якби ця хатина стояла й за милю звідси, однаково здавалася б, що вона недалеко. У цій рівнинній країні навіть з великої відстані все бачиш чітко й виразно, чи то маленьких курчат, чи височенні вітряки. І якби не дамби та високі береги каналів, можна було б стати будь-де в серці Голландії і, прозираючи її аж до краю, так і не побачити жодної гірки чи бодай пагорба.

Ніхто не знав оті дамби так добре, як знали їх матуся Брінкер та її діти, що саме засапано бігли додому, почувши материн голос. Та перш ніж я почну розповідати про причини такої обізнаності, мені хотілося би попросити вас про невеличку ласку. Вмостіться зручніше у кріслі-гойдалці, і ми рушимо в мандрівку по тій далекій країні, де ви (хтось, може, вперше в житті) побачите деякі з тих дивовиж, що їх бачать щодня Ганс і Гретель.

Розділ другий

ГОЛЛАНДІЯ

Голландія — одна з найдивніших країн у світі. Її варто було б назвати Чудландія, або Країна-Де-Все-Навпаки, бо й справді, тут майже все влаштовано не так, як в інших куточках планети. Почнімо хоча б з того, що добра половина голландських земель лежить нижче, ніж море. І голландці, всім серцем уболюючи, щоб їхня країна не згинула під водою, не шкодують ні праці, ані грошей на спорудження височенних дамб. Подеколи море з такою люттю напосідає на берегові укріплення, що, здається, ще трохи — і бурхлива стихія затопить нещасну країну. Час від часу то тут, то там виникає тріщина або теча, а тоді й до біди недовго. Тутешні дамби високі та широкі, на деяких із них стоять будівлі й ростуть дерева. Часом там навіть вимощують гарні дороги, і коні, що їздять по них, дивляться згори вниз на прибережні будинки. Часто трапляється й так, що коли корабель пропливає уздовж берега, його кіль⁷ проходить вище дахів людських помешкань. Лелека, що гніздиться на будинку, може виляскувати дзьобом до своїх лелеченят і гадати, що він тут вище від усяких

небезпек, але жаба, що кумкає неподалік в очеретах, сидітиме ближче до неба, ніж він. Водяна комашня, сновигаючи по дзеркалі плес, живе над ластівками, що гніздяться на димарях, а верби аж хиляться до землі, присоромлені тим, що очерет у цих краях росте вище, ніж вони.

Усю країну перетинають урізнобіч повноводі рови, канали, ставки, річки й озера. Колись їх вихлюпнуло на суходіл море, й відтоді вони так і не висохли, а стали осередком людської метушні та ділового сум'яття, виблискуючи під сонячним промінням і зневажливо поглядаючи на лани, що сумовито простягаються поруч них. Мимоволі пориває запитати: «То що ж таке Голландія — береги чи вода?» Навіть зелень, якій годилося б рости на суходолі, тут немов схибила й оселилася на рибних ставках. Фактично, вся країна схожа на губку, вона завжди насичена водою, або, як сказав про неї англійський поет Батлер:

Суша — судно, що заходить у порт,
Тут не приходять, а сходять на борт.

Люди народжуються, живуть і вмирають, ба навіть розводять сади на каналних човнах. Фермерські будинки, чиї дахи схожі на капелюхи з обвислими крисами, стоять собі на дерев'яних палях, немов підіткнувши спідниці й кажучи: «Хай там як, а мокнути ми не збираємось». Навіть коням надягають на копита широкі підніжки, щоб вони менше грузнули у драговинах. Зате качкам тут, де не глянь, усюди рай. Влітку це славна місцина для босоногих дівчат і хлопчаків. Яка тут благодать для тих, хто любить міряти калюжі! Чи пускати маленькі кораблики! Або для любителів веслувати, рибалити, плавати! Ви лишень уявіть собі довжелезну низку калюж, де можна цілісінькими днями пускати човники з трісок, і вам жодного разу не доведеться вертатись туди, звідки ви починали!.. Але годі про це! Якщо я й далі перераховуватиму тутешні розваги, то ще, чого доброго, всі малі американці полишать свої домівки й дружно кинуться на Зюйдер-Зе⁸.

На перший погляд, голландське місто може здатися божевільною мішаниною будівель, мостів, церков і кораблів, з якої просто в небо пнуться пагони щогл, дзвіниць і дерев. У деяких містах човни прив'язують до одвірків хазяйських будинків, а вантажі на них кладуть з горішніх вікон. Матері гукають до Лодевейка й Кассі, аби вони не

гойдались на хвiртцi, бо ж так недовго й потонути! Воднi дороги зустрічаються тут значно частiше, нiж наземнi шляхи й залiзницi, а водянi загорожi у виглядi рiвчакiв зi стоячою зеленою водою оточують iгровi майданчики, ферми та сади.

iнколи в Голландiї трапляються мальовничi зеленi живоплоти, проте дерев'янi паркани, такi, як в Америцi, тут зустрічаються рiдко. А що ж до кам'яних мурiв, то вже на саму думку про них голландець сплеснув би руками — сама ця iдея видалася б йому нездiйсненою. Адже тут зовсiм немає каменю, коли не брати до уваги велетенських брил, завезених з iнших країн задля посилення та захисту лiнii берега. А всi дрiбнi камiнчики та галька, якщо вони й були колись тут, давно вже вкарбованi у бруковку або розлетiлися на друзки. Коли б якомусь непосидючому хлопчакowi спало на думку вiдшукати камiнчик, щоб пустити його по водi або жбурнути навздогiн лякливому кролю, в нього ранiше б виросла борода до колiн, аниж вiн знайшов би щось придатне для такої розваги. Усi водянi дороги, що вздовж i впоперек перетинають країнi, це не що iнше, як канали найрiзноманiтнiших розмiрiв — вiд широченного Пiвнiчно-Голландського каналу, який за правом вважається одним iз див свiту, до невеличких рiвчакiв, що iх перестрибне звичайний хлопчисько. Цими шляхами, перевозячи пасажирiв, постiйно курсують угору i вниз рiчковi омнiбуси⁹, якi тут називають *трексгюйтами*¹⁰, а на вантажних платформах, що звуться *паксгюйти*, возять паливо i всiлякий крам. Тут немає стежок у зеленiй травi, якi би сполучали поля з коморами, а комори — iз садами, натомiсть простяглися канали, заповненi зеленою водою. Селянськi ж угiддя, чи, як кажуть голландцi, *польдери*, — це колишнi великi озера, звiдки було вiдведено всю воду. Часто-густо в мiстах найжвавiшими вулицями є канали, а в сiльськiй мiсцевостi дороги, вимощенi цеглою, зовсiм не є дивовижею. Човни з округлою кормою, позолоченим носом i яскравими барвами на боках не схожi на жоден iнший корабель у свiтi, а голландський фургон з кумедно закрученим дишлем — i взагалi просто диво небачене!

«Принаймнi одне зрозумiло, — вигукне оптимiст-життелюб. — Голландцi нiколи не потерпають вiд спраги!» Та насправдi Чудландiя й тут залишається вiрна собi. Попри те, що море повсякчас намагається ринути на суходiл, а суходiльнi озера — влитись у море,

попри те, що канали, річки та рівці завжди повні водою по вінця, в багатьох провінціях придатна для пиття вода залишається неабиякою розкішшю. От і доводиться бідолашним голландцям або знемагати від спраги, або пити вино та пиво, або посилати далеко вглиб країни, в Утрехт чи інші благодатні землі, по безцінну вологу, яка давніша за Адама та юніша за вранішню росу. Авжеж, час від часу випадає нагода покуштувати води дощової (якщо вдасться її назбирати), та здебільшого голландців можна порівняти з моряками зі знаменитої «Поеми про старого моряка» Кольріджа¹¹, яких спіткала кара за вбивство альбатроса.

Тут вода, і там вода,
А пити — ні краплини!

Через розкидані по всій Голландії величезні лопотючі вітряки може здатися, що країну обсіли гігантські морські птахи. Всюди бачиш кумедно обстрижені дерева, що їм надано найхімерніших форм, а їхні стовбури пофарбовано сліпучо-білою, жовтою або червоною барвами. Коней тут часто запрягають по три в ряд. Чоловіки, жінки й діти походжають, вистукуючи дерев'яними черевиками з відкритими п'ятами, а селянські дівчата, коли в них нема залицяльників, наймають собі кавалерів за гроші, й ті вирушають разом з ними на *керміс*¹². Чоловіки з дружинами самі залюбки стають пліч-о-пліч у запряг і, йдучи по берегу каналу, тягнуть на ринок свої власні паксгюйти.

Ще одна цікава особливість Голландії — дюни, тутешні піщані горби. Деякі прибережні зони цими дюнами аж рясніють. Ще до того, як їх засіяли грубою, невибагливою травою, схожою на очерет, і засадили рослинами, щоб їх не розносив вітер, вони часто ставали причиною несамовитих піщаних буревіїв, які подеколи долітали й до внутрішніх провінцій. Отож, до переліку всіх голландських чудасій додаємо й такі: по-перше, іноді фермерам, щоб добутися до родючих шарів, треба добряче вгризтися у ґрунт; а по-друге, у вітряні дні ті поля, що не просихали й за тиждень ясної сухої погоди, нерідко «зрошувалися» *сухими зливами* з піску.

Словом, чи не єдина знайома річ, що її ми, янки, можемо зустріти в Голландії, це жниварська пісня, яка там дуже популярна, хоча жоден лінгвіст не зміг би її перекласти. Й тоді нам просто лишається

заплющити очі та вслухатися в її мелодію. Яку? А спробуйте відгадати!¹³

Янкер дайді дудл даун
Дайді дудл лонтер;
Янкі вівер, вувер, ваун,
Ботермельк унд тонтер!

З іншого ж боку, чимало дивацтв Голландії лише засвідчують людську ощадливість і заповзятість. У всьому світі ви не знайдете саду, що був би не менш родючим і так само дбайливо доглянутим, як ця зволожена-перезволожена мала країна. І немає на світі людей, мужніших та відважніших за її на позір спокійних і незворушних мешканців. Небагато знайдеться народів, що зробили би стільки важливих відкриттів і винаходів, як голландці; жоден народ не перевершив їх у галузі торгівлі, мореплавстві, освіти й науки, не явив світові таких шляхетних прикладів заохочення до просвітництва та громадської доброчинності; жодна інша країна, якщо при порівнянні врахувати розміри території, не витратила стільки коштів та праці на громадські роботи, скільки їх витратила ця країна.

Голландія вписала в свої аннали¹⁴ чимало шляхетних і славних імен — не лише чоловічих, а й жіночих; ви знайдете в них багато згадок про вірці заповзятості, стійкості та звитяжності, релігійного вільнодумства і невситимої жаги до знань. Ну, а хто ж не знає її живопису, музики, літератури!.. Голландію заслужено називають «полем битви Європи», і так само заслужено ми називаємо її притулком для знедолених усього світу, бо тут знаходять собі притулок і підтримку пригноблені з усіх країн. Ніде правди діти, ми, американці, хоч і ліплені з дуже схожого тіста, нерідко глузуємо з голландців, називаємо їх бобрами в людській подобі, жартуємо, що одної чудової днини, у годину припливу, їхня країна зніметься з якоря та й попливе світ за очі. Водночас це не заважає нам пишатися ними, ми охоче визнаємо, що голландці — народ героїчний, і навіть тоді, коли в цій країні залишиться одна-однісінька людина, вона спроможеться втримати Голландію на місці!

Подейкують, ніби в Голландії щонайменше дев'яносто дев'ять сотень великих вітряків із крилами завдовжки вісімдесят – сто двадцять футів.

На них розпилюють деревину, вибивають коноплю, мелють борошно й виконують багато іншої роботи; проте їхнє найперше призначення — перекачувати воду з понизь до каналів і протидіяти внутрішнім водопіллям, які так часто трапляються в Голландії. Кажуть, що їхнє утримання обходиться державі майже в десять мільйонів доларів. Великі вітряки надзвичайно потужні, а їхні здоровенні круглі вежі, що подеколи зносяться над фабричними будівлями, мають на своїй верхівці менші надбудови з гостроверхим дашком. Цю горішню вежу оперізує балкон, а високо над ним випинається вісь, яку крутять величезні драбинчасті крила, обтягнуті парусиною.

Чимало з отих вітряків улаштовано дуже просто, і їм би точно не завадили покращення, вже запроваджені в Америці. Зате серед нових трапляються справжні дива інженерної думки. Завдяки хитромудрим пристроям, ці млини самостійно розвертають до вітру свої опахала (тобто крила), беручи в нього рівно стільки тяги, скільки треба для роботи.

Інакше кажучи, мірошник може лягти подрімати і бути певним, що під час його сну млин сам устежить за вітром і візьме рівно стільки потужності, скільки потрібно. У безвітряну тиху погоду крила повернуться так, щоб зачепитись і за найслабший плин повітря, та щойно налетить буревій, як вони складаються, наче листя мімози, і вітер крутить ними упівсили.

В одній старій в'язниці Амстердама, прозваній в народі «Кородеркою» (бо злодії та волоцюги, ув'язнені там, мусили обчищати від кори дерев'яні колоди) була камера, в якій карали тих, хто не виказував належного завзяття в роботі. У тій камері в одному куті була помпа, а в другому — отвір, через який усередину весь час вливалася вода. Штрафник мав невеликий вибір: або стояти, пальцем об палець не вдаривши, і тоді він неминуче втоне, або працювати до сьомого поту, відкачуючи воду з камери, і триває це доти, доки тюремник не вирішить його звільнити. І от мені в якийсь момент здалося, що через примху природи в Голландії всі живуть так, як той в'язень у камері з помпою. Голландцям, щоб не запропасти, в усі часи доводилось водити дружбу з помпою, і, напевне, ця дружба триватиме вічно.

Щороку на ремонтування дамб і на регулювання водорівня витрачаються мільйони доларів. Якби люди забули про ці першорядні

обов'язки, Голландія стала б цілком непридатною для життя. Як я казала, прориви цих дамб уже призводили до жахливих наслідків. Не раз траплялося таке, що сотні сіл та міст зникали під потоками води, а кількість забраних стихією життів уже майже сягнула мільйонної позначки. Одна з найтрагічніших повеней сталася восени 1570 року. До того в різних місцях Голландії вже сталося двадцять вісім сильних паводків, проте саме цей виявився серед них найстрашнішим. Країна вже багато років знемагала в ярмі іспанської тиранії; а тепер її муки, здавалося, сягнули свого краю. Читаючи написану Мотлі історію появи Голландської Республіки, ми вчимось поважати хоробрий народ, який так багато терпів, страждав і при цьому виказував надзвичайну відвагу.

Змальовуючи картини катастрофи, які нікого не залишать байдужим, містер Мотлі¹⁵ розповідає нам, як зтяжний несамовитий вітер гнав атлантичні води у Північне море, жбурляв їх на сушу голландських провінцій; як дамби починали руйнуватися то в одному, то в іншому місці, не витримуючи непосильного навантаження; як навіть Ганд-бос — берегове укріплення з дубових паль, стягнутих металевими скобами, пришвартоване важкими якорями і зміцнене гравієм та гранітом, — оцей Ганд-бос порвало, наче нитку; як рибальські човни та важкі кораблі неслися по розлитій воді, заплутувались у гіллі дерев і врзалися в стіни та дахи будинків; і як уся Фрісландія¹⁶ перетворилась на бурхливе море. «Куди не глянь, усюди борсались у хвилях сонми чоловіків, жінок, дітей, коней, корів, овець та всяких свійських тварин. У розпачі хапалися за кожен човен, за будь-який предмет, що міг би правити за човен. Вода затопила всі будинки, повимивала мерців з кладовищ. Поряд пливли одне біля одного живе немовля в колисці та закопана бозна-коли домовина з небіжчиком. Здавалося, що на землі почався новий всесвітній потоп. На верхівках дерев і дзвіницях церков гронами висіли люди, благаючи в Бога милосердя, а в ближніх — допомоги. Коли ж буря нарешті почала вщухати, човни засновигали в усі боки, рятуючи тих, хто ще борсався у воді, знімаючи уцілілих із дахів та дерев і виловлюючи з води потопельників». За лічені години потонуло щонайменше сто тисяч осіб. Тисячі й тисячі мертвих тварин плавали по воді, а збитки, завдані майну, взагалі не підлягали жодним обрахункам.

Роблес, іспанський губернатор¹⁷, одним з найперших відважно кинувся рятувати людей, зробивши все можливе для того, щоб послабити жахиття катастрофи. Доти голландці його ненавиділи (він був чи то іспанцем, чи то португальцем), та доброта й героїзм, виказані губернатором під час рятувальних робіт, здобули йому загальне визнання. Невдовзі потому він запровадив покращений метод будівництва дамб і видав закон, що зобов'язував усіх землевласників доглядати ці споруди. Страшних паводків ніби поменшало, та навіть після того впродовж неповних трьох століть водяна стихія ще шість разів спустошувала цю країну.

Весняна пора завжди супроводжується внутрішніми повеннями, надто ж як починають танути сніги. Річкові води стрімко прибувають, але наражаються на крижані загани і, замість продовжувати біг до моря, виходять з берегів. А коли додати сюди й море, що бурхливо напирас на дамби, то не дивно стає, що Голландія постійно живе в стані тривожного чекання. Щоб уникнути лиха, люди вдаються до найрішучіших заходів. Інженери й робітники не покидають тих місць, де чигає найбільша загроза, і ця пильна варта триває день і ніч. Коли ж лунає сигнал загальної тривоги, всі місцеві мешканці мерщій кидаються на допомогу, згуртовано виступаючи проти спільного ворога. В усіх країнах солома вважається найгіршою сировиною для спорудження перепон для води, проте в Голландії, коли потрібно зупинити розбурхану стихію, передовсім згадують про неї. Із соломи плетуть величезні мати й обкладають ними набережні, а згори їх присипають глиною та великим камінням, і океан, хай би який він був лютий і несамовитий, виявляється безсилим проти таких перепон.

Рафф Брінкер, батько Гретель і Ганса, багато літ пропрацював на дамбах. Якось під час паводку, коли надворі вирувала буря, а люди, незважаючи на сльоту і кромішню пітьму, завзято працювали, зміцнюючи частково зруйновану дамбу біля Вермейкського шлюзу, він упав з риштування і пошкодив собі голову. Відтоді Рафф уже ні дня не працював, і дарма що він залишився живий, розум та пам'ять назавжди покинули його.

Гретель знала батька тільки таким — дивакуватим мовчазним чоловіком, який не зводив з неї порожнього, бездумного погляду, хай би що вона робила. Але Ганс пам'ятав ті часи, коли батько був

здоровим чолов'ягою з веселим голосом, що залюбки міг носити його на плечі. І навіть тепер, коли Ганс часом прокидався серед ночі та вслухався у тишу, йому починало здаватися, що десь неподалік ще й досі лунає безжурний батьків спів.

Розділ третій

СРІБНІ КОВЗАНИ

Матуся Брінкер ледве зводила кінці з кінцями. Аби сяк-так утримувати свою сім'ю, вона вирощувала городину, пряла і в'язала. Колись працювала й на баржах, які курсували каналом то вгору, то вниз, і коли виникала потреба, вона та ще інші жінки впрягалися в буксирний канат і тягнули паксгюйти, що ходили від Брука до Амстердама й назад. Підрісши й набравшись сил, Ганс наполог на тому, щоб мати покинула цю важку роботу, а сам зайняв її місце. До того ж, останнім часом її чоловік став безпорадним, як дитя, і потребував щохвилинного нагляду. Розуму він мав ще менше, ніж немовля, зате сили в руках було нівроку. Попри хворобу, він залишався міцним та дужим, як і раніше, тому частенько завдавав матусі Брінкер клопоту.

— Ох, дітки, яким добрим і надійним був наш батько, — казала вона час від часу, — а мудрим — ну чисто тобі адвокат! Сам бургомістр спинявся коло нього, щоби про щось запитати, а тепер — ой же ж лихо моє! — навіть дружини з дітьми не може впізнати. Ти пам'ятаєш, Гансе, ті часи, коли наш батько був при добрій пам'яті? Він був такий кремезний, такий безстрашний...

— Авжеж, матусю, пам'ятаю. Він знав усе на світі й умів робити геть усе. А як він співав! Так, ти тоді ще сміялася й казала, що від батькових співів навіть вітряки підуть у танець.

— Так і казала. Боже мій, як ти, хлопче, все пам'ятаєш! Гретель, дитино, заberi в батька спицю, швидше! Ще ткне собі в око, накоїть біди. І натягни йому на ногу черевика. Тільки трохи за ним недоглянеш, а він уже босий, і ноги холодні, як лід! Але ж не можу я весь час стояти коло нього і тільки те й робити, що надягати йому черевики... — І з цими словами матуся Брінкер, напівбідкаючись,

напівмугикаючи щось собі під ніс, знов сідала до прядива, і низеньку хатину сповнювало дзижчання прядки.

Майже всю надвірну роботу виконували Ганс і Гретель; не обминали їх і хатні клопоти. О певній порі року діти день у день ходили заготовлювати торф. Це було їхнє паливо; вони нарізали його схожими на цеглини квадратними шматками і складали на купу. В інші часи, коли їх не тримали хатні справи, Ганс поганяв буксирних коней на каналі, заробляючи по кілька сіверів за день, а Гретель пасла гусей в сусідських фермерів.

Гансові добре давалася різьба по дереву, крім того, і він сам, і Гретель гарно розумілися на садівництві та городництві. Дівчина вміла співати, шити й була в тутешній окрузі найшвидшою з-поміж усіх дівчат бігункою на довгих саморобних ходулях. Вона могла за п'ять хвилин завчити пісню, а навесні чи влітку ви не знайшли б такої квітки чи бадилинки, яких вона не знала б. Зате книжок боялася, й нерідко одного лише вигляду класної дошки, що стояла в старій школі, було досить, аби довести дівчину до сліз. Ганс, на відміну від сестри, в усьому був неквапний і статечний. Що важче завдання поставало перед ним — чи в навчанні, чи в роботі, — то охочіше він до нього приступався. Хлопчиська, які глузували поза школою з його латаного одягу й бідових шкіряних штанців, мусили чи не в кожному класі поступатися Гансові званням найкращого учня. По скорому часі Ганс виявився єдиним хлопцем на всю школу, якому ще жодного разу не довелося стояти в страшному кутку, де на стіні висів грізний батіг, а над ним було написано: «Leer, leer! Jou luigaart, of dit endje touw zal je leeren!»¹⁸

Гретель і Ганс могли ходити до школи лише взимку, коли роботи було менше, а от, скажімо, весь минулий місяць вони провели вдома, бо матері без їхніх рук було хоч розірвися. Це ж треба й Раффа Брінкера доглянути, і чорний хліб замісити й спекти, і в хатині прибрати, а ще хтось мав в'язати панчохи й відносити їх на ринок!

Того холодного грудневого ранку, поки діти старанно допомагали матері, на канал, розкреслюючи візерунки на кризі, радісно випурхнула зграйка хлопчаків і дівчат. Там можна було виокремити кількох по-справжньому гарних ковзанярів, а загалом уся весела мішанина строкатих убрань, якщо поглянути на неї здалеку, наводила

на думку, що на воді раптом скресла крига і замість неї звідкись узялася тюльпанова клумба й попливла собі за течією.

У цій зграйці помітно вирізнялася дочка заможного бургомістра Гільда ван Глек у вільному пальті з оксамиту і коштовному хутрі. Поруч із нею каталася гарненька селянська дівчинка Анні Бауман у теплій червоній кофтині грубої в'язки і вже закороткій синенькій спідниці, з-під якої визирали саморобні панчохи з нефарбованої пряжі. Була тут і горда Ріхі Корбес, дочка мінгера ван Корбеса, одного з найповажніших амстердамців. Побіля Ріхі тісним гуртом сновигали Карл Схюммель, Петер та Людвіг ван Хольпи, Якоб Пот і зовсім маленький хлопчисько з довжелезним ім'ям — Востенвальберт Схіммельпеннінк. Крім них, там каталося ще зо двадцять хлопців і дівчат. Діти радісно гомоніли, і всім було весело.

Обравши місцем для своїх розваг відтинок каналу завдовжки з півмилі, діти бігали по ньому, наче навіжені. Найспритніші каталися так, аби, хизуючись, проскочити під самісіньким носом якого-небудь поважного законника або лікаря, котрі неквапно, схрестивши руки на грудях, прямували до міста. А от показався й старий огрядний бургомістр, що їхав до Амстердама, важко дихаючи та помахуючи ціпком з позолоченим набалдашником, і купка дівчат розсипалася навсібіч, звільняючи йому дорогу. На бургомістрі були дивовижні ковзани з блискучими лезами, що загиналися аж на носок і закінчувалися золоченими кулями. А коли якась із дівчат робила йому реверанс, він тільки ширше розплющував заплилі очі, але вклонитись у відповідь не наважувався — боявся втратити рівновагу і впасти на лід.

Окрім безтурботних любителів розваг та поважної публіки, були на каналі й прості заклопотані трударі, що поспішали хто за прилавок, хто на фабрику; і базарні торговки з кошиками на головах; і разнощики, що аж гнулися під вагою пакунків; і нечесані човнярі із затуманеним поглядом, що пхалися напролом, не добираючи дороги. Швидко бігли по кризі священики з ласкавими очима, можливо, поспішаючи до чийогось смертного одра; трохи згодом, прямуючи до далекої школи, пролетіла зграйка дітей з наплічниками. Усі були на ковзанах, не мав їх тільки якийсь закутаний фермер із чудернацьким візком, якого він із гуркотом котив по берегу понад самісіньким каналом.

Невдовзі наші жваві хлопці та дівчата майже цілком загубились у веселому різнобарв'ї, постійному русі та блиску ковзанів, у яких відбивалося сонце. І хтозна, чи довелося б нам знову зустрітись з ними, якби не одна оказія. Все веселе товариство раптом спинилося й від'їхало вбік, аби не заважати іншим, і всі, хто там був, нараз загомоніли, звертаючись до гарненької дівчинки, яку вони витягли з людського потоку, що тік собі в бік міста.

— О, Катринко! — наперебій кричали діти. — Ти чула?.. Ти чула про ті перегони?.. Ми хочемо, щоб ти там теж була!

— Які перегони? — питала, сміючись, Катринка. — Будь ласка, не кричіть усі зразу, я нічого не розумію.

Тоді всі діти, ще засапані після бігу, поглянули на Ріхі Корбес, яка завжди говорила від їхнього імені.

— Бачиш, — почала Ріхі, — двадцятого числа, в день народження мефроу¹⁹ ван Глек, ми проводимо великі ковзанярські перегони. То все Гільда придумала. І найкращий ковзаняр отримає розкішний приз.

— Так! — гримнули хором зо півдюжини голосів. — Чудова пара срібних ковзанів — справжнє диво! О, з такими ремінчиками, зі срібними дзвониками і пряжками!

— Хто це казав, що там дзвоники? — уклिनився в розмову голосок хлопчика з довжелезним ім'ям.

— Таж це я кажу тобі, паничу Вост, — відповіла Ріхі.

— Таки з дзвониками...

— Та ні, які там дзвоники...

— Ага, а ти звідки знаєш?..

— Ні-ні, там стріли...

— Мінгер ван Корбес казав моїй мамі, що ті ковзани мають дзвоники, — почулося з розбурханого натовпу, а крапку в цій суперечці рішуче поставив мінгер Востенвальберт Схіммельпеннінк:

— Кожен чув дзвін, а жоден не знає, де він! Хтось бачив ті дзвоники? На ковзанах їх і близько немає, там на них...

— Що!.. Як!.. — безладно залунали суперечливі припущення.

— Та пара ковзанів, що для дівчат, повинна мати дзвоники, — розсудливо зауважила Гільда, — а ще має бути й пара для хлопців, і от на них збоку мають бути вирізьблені стріли.

— Ось так! А ми що казали!.. — хором, чи не всі нараз, дружно гукнули хлопці.

Спантеличена Катринка перевела на них свій здивований погляд.

— То хто біжить? — запитала вона.

— Усі біжать! — заявила Ріхі. — Це ж так весело! І ти, Катринко, теж маєш бути на змаганнях. — Та зараз час іти до школи, поговорімо про це по обіді. Ти ж бо приєднаєшся до нас?

Замість відповіді Катринка описала гарний пірует, а тоді засміялася і, крикнувши кокетливо:

— Ви що, не чуєте — останній дзвоник? Ану зловіть мене! — кинулася до будівлі школи, що стояла за півмилі від каналу.

Діти прийняли зухвалий виклик і стрімголов помчали слідом. Та де було їм наздогнати цю яснооку дівчинку, що летіла по каналу, виблискуючи проти сонця довгими золотистими косами, і, переможно сяючи, раз по раз оберталась назад.

Чарівна Катринко! Залита здоровим дитячим рум'янцем, саме життя, сама веселість і рухливість. Отож нема нічого дивного в тім, що твій образ у безупинному русі вперед стрімко увірвався в сьогоднішні сни одного хлопчика! А знала б ти, які безрадісні часи почнуться в нього, коли, через багато років, він розпрощається з тобою назавжди.

Розділ четвертий

ГАНС І ҐРЕТЕЛЬ ЗНАХОДЯТЬ ДРУГА

О півдні наші юні друзі сипнули зі школи, збираючись потренуватися з годинку на каналі.

Покатавшись кілька хвилин, Карл Схюммель, звертаючись до Гільди, глузливо промовив:

— Ти ба, яка гарненька парочка з'явилась на льоду! Малі лахмітники! А ковзани, мабуть, отримали аж від самого короля.

— Зате вони дуже терплячі, — озвалася лагідно Гільда. — Ти краще подумай, чи легко навчитися їздити на таких саморобках? Ти ж бачиш, вони дуже бідні селяни. Мабуть, хлопець сам і змайстрував собі ці ковзани.

Карлові стало трохи ніяково.

— Може, й справді терплячі, та як доходить до катання, починають гарно, а потім раптом шпортаються, і так у них щоразу. Їм, мабуть, треба кататися під твоє нове стаккато²⁰, ота музика їм якраз підійде.

Гільда радісно засміялася й поїхала далі. Наздогнавши невеличкий гурт бігунів, вона усіх по черзі обігнала і спинилася коло Ґретель, що жадібно спостерігала за розвагами дітей.

— Дівчинко, як тебе звати?

— Ґретель, юфроу²¹, — відповіла вона, зніяковівши через високе суспільне становище Гільди, хоч вони й були майже однолітки. — А мого брата звати Ганс.

— Ганс міцний хлопець! — промовила Гільда весело. — І таке враження, що десь усередині нього є тепла грубка, а ти, схоже, таки змерзла. Маленька, тобі б не завадило вдягтися тепліше.

Ґретель, яка не мала іншої одежі, над силу засміялась і відповіла:

— Не така я й маленька. Мені вже тринадцятий рік.

— О, тоді перепрошую. Мені, знаєш, майже чотирнадцять років, а я така велика на свої літа, що інші дівчата здаються мені малими, але годі про це. Може, ти ще й мене переженеш, але для цього слід тепліше вдягатися. Коли дівчина мерзне, вона не виросте високою.

Ганс спалахнув, побачивши, що в очах у Ґретель заблищали сльози.

— Моя сестра не скаржилась на холоднечу, але всі чомусь кажуть, що мороз сьогодні припікає. — І він сумно поглянув на Ґретель.

— Дурниці, — відмахнулася сестра, — я рідко мерзну, а тим паче, коли йду на ковзанку. Ви дуже ласкаві, юфроу, не кожному спаде таке на думку.

— Ні, ні... — відказала Гільда, дуже сердита на себе. — Я байдужа, жорстока, але чесно, я не хотіла нікого скривдити. Лише хотіла тебе запитати... я просто подумала, що... — і тут Гільда раптом осіклася. Вона не знала, що сказати цим бідно вдягненим дітям, які, проте, трималися з такою гідністю. А вона ж хотіла хоч якось їм допомогти.

— Що таке, юфроу? — весело вигукнув Ганс. — Чи можу я вам чимось прислужитись, або...

— О ні! — засміялася Гільда, подолавши своє збентеження. — Я лиш хотіла поговорити з вами про великі перегони. Чому б і вам не взяти в них участі? Ви обидва непогано катаєтесь на ковзанах, а обмежень ніяких немає. Будь-хто може позмагатися за приз.

Ґретель замислено поглянула на Ганса, а той скинув шапку і шанобливо відповів:

— Ох, юфроу, навіть коли б ми й були там, то дуже швидко стали б пасти задніх. Бачите, які в нас ковзани, — тут він легенько підняв ногу, — дерево хоч і міцне, але нараз відсиріває, а на таких уже не побігаєш — тільки шпортаєшся.

Очі в Ґретель весело заблищали: вона згадала, як Ганс сьогодні вранці шпортався, але відразу ж зашарілася і тихо, затиноючись, сказала:

— О ні, ми про самі перегони навіть не мріємо, але скажіть, юфроу, можна ж прийти туди в день змагань і просто подивитися?

— Певна річ, — відказала Гільда, лагідно дивлячись на щирі обличчя двох дітей і шкодуючи, що витратила на мережива та прикраси майже всі свої кишенькові гроші, одержані цього місяця. У неї залишилося тільки вісім квартьє²², а за них купиш щонайбільше одну пару ковзанів.

Вона поглянула на ноги дітей, такі різні за розмірами, тоді зітхнула й запитала:

— А хто з вас кращий ковзаняр?

— Ґретель, — швидко відповів Ганс.

— Ганс, — відповіла Ґретель одночасно з братом.

Гільда всміхнулася.

— Я не можу купити кожному з вас по парі, чи навіть одну пару гарних ковзанів, але тут є вісім квартьє. Вирішіть між собою, хто має кращі шанси виграти змагання, — і купіть йому ковзани. Шкода, що цих грошей не вистачить на щось краще. До побачення! — Гільда кивнула, знову всміхнулася, сунула гроші напруженому Гансові в руку та й полетіла собі, мов стріла, по ковзанці навздогін своїм друзям.

— Юфроу! Юфроу ван Ґлек! — щосили гукнув Ганс і кинувся їй навздогін, щокроку спотикаючись, бо на одному з його ковзанів ремінь уже зовсім розв'язався.

Гільда обернулася й піднесла долоню до очей, затуляючи їх від сонця. Гансові здалося, що вона пливе в повітрі, дедалі ближче до нього.

— Ми не можемо взяти ці гроші, — промовив засапаний Ганс, — хоч і знаємо, що ви дали їх із найчистішими намірами.

— Але ж чому?! — зашарілася Гільда.

— Тому, — пояснив Ганс, уклоняючись, наче клоун на сцені, але дивлячись гордим поглядом, ніби принц на королівську доньку, — що ми їх не заробили.

Гільда була дівчинка кмітлива. Вона помітила на шиї у Гретель гарний дерев'яний ланцюжок.

— Гансе, змайструйте мені такий ланцюжок, як носить ваша сестра.

— Залюбки, юфроу. В нас удома є шматок тюльпанового дерева²³, гарного, як слонова кістка. Вже завтра ви матимете ланцюжок. — І Ганс квапливо спробував віддати гроші.

— Ні, ні, — рішуче заперечила Гільда. — Усіх цих грошей ще й замало за таку чудову річ, — і з цими словами вона помчала по ковзанці, обганяючи найшвидших бігунів.

Ганс довго й спантеличено дивився їй услід. Він зрозумів, що сперечатися з нею далі — марна справа.

— Ну, гаразд, — пробурмотів він упівголоса, звертаючись водночас і до себе, і до своєї вірної тіні, Гретель. — Я мушу добряче попрацювати, щоби встигнути з ланцюжком до завтра; може, й до півночі доведеться просидіти, якщо мама дозволить палити свічку. А ці гроші ми можемо залишити собі.

— Яка мила панночка! — скрикнула Гретель і радісно заплескала в долоні. — О, Гансе, то виходить, недарма минулого літа у нас на хаті загніздився лелека? Пригадуєш, мама казала, що він принесе нам щастя, а потім плакала, коли Янзон Кольп його застрелив? І ще мама сказала, що за це він нехай не чекає добра. А нам нарешті поталанило! Дивися, Гансе, якщо завтра мама пошле нас у місто, ти зможеш піти на базар і купити там ковзани.

Ганс похитав головою.

— Ця мила панночка хотіла дати гроші нам на ковзани, але якщо я їх зароблю, Гретель, то пущу на вовну. Тобі треба справити теплу одежину.

— Та ти що! — розпачливо вигукнула Гретель. — Лишитися без ковзанів? Та ж я майже ніколи не мерзну! От мама каже, що в бідняцьких дітей кров тільки те й робить, що тече по венах то вгору, то вниз, ще й мугикає: «Я мушу їх зігріти! Я мушу їх зігріти»... О Гансе, — вела вона далі, вже мало не схлипуючи, — тільки не кажи, що ти відмовишся від ковзанів. Бо мені від такого аж плакати хочеться.

А мерзну я тому, що хочу... Тобто, я збиралася сказати, що мені тепло — страх як тепло, от навіть тепер!

Ганс кинув на сестру швидкий погляд. Як справжній голландець, він терпіти не міг сліз і боявся прояву будь-яких почуттів, а понад усе боявся побачити сльози у блакитних очах своєї сестрички.

— Ну ж бо, подумай тільки! — наполягала Гретель, побачивши, що Ганс от-от поступиться. — Я ж буду така нещасна, якщо ти відмовишся від ковзанів. Мені самій вони ні до чого. Досі прожила без них, і далі собі житиму. Але хочу, щоб *ти* їх мав, а коли я підросту, вони й мені пасуватимуть... О, Гансе, подивись лишень, скільки тут монет! Ти бачив коли-небудь такі гроші!

Ганс замислено підкинув монети на долоні. Ще ніколи в своєму житті хлопець не мав такого нестримного бажання купити собі пару ковзанів, адже про перегони він давно знав, а тепер аж знемагав від бажання помірятися силами з іншими дітьми. Він ніскілечки не сумнівався в тому, що якби мав пару добрих металевих ковзанів, то легко обігнав би на каналі більшість хлопчаків. Крім того, аргументи Гретель здавались йому цілком слушними. З іншого ж боку, він знав, що його сестрі, маленькій, але дуже в'юнкій та спритній, вистачило б і тижня тренувань на гарних лезах, аби стати найкращою ковзаняркою, перевершивши Ріхі Корбес, а може, й саму Катринку Флак. І щойно в Ганса майнула ця думка, як його рішення миттю визріло. Якщо вже Гретель відмовляється від одягу — тоді вона матиме ковзани!

— Ні, Гретель, — відповів він нарешті, — я можу й почекати. Колись, може, матиму стільки грошей, щоб купити собі гарну пару. А поки купимо ковзани для тебе.

У Гретель аж очі засяяли, проте за мить вона знову заперечалася, хоч уже й нерішуче:

— Але ж, Гансе, панночка дала ці гроші *тобі*! І буде геть неправильно, якщо вони дістануться мені.

Ганс рішуче труснув головою і рушив уперед, а його сестра, щоби триматися поруч із ним, мусила раз по раз переходити з кроку на біг. На цей час вони вже поскидали свої дерев'яні полозки і тепер поспішали додому, щоб поділитися з матір'ю гарною новиною.

— О, я придумала! — раптом весело скрикнула Гретель. — Зробиш так. Можна купити такі ковзани, щоб тобі були замалі, а мені —

завеликі, і тоді ми могли б по черзі кататися на них. Правда ж, так буде чудово? — і Гретель знов заплескала в долоні.

Бідолашний хлопець! То була неабияка спокуса, проте Ганс устояв перед нею; він був сильний не лише тілом, а й духом.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ